

BISERICA și ȘCOLA.

Foia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

542

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiunei

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

INVITARE DE PRENUMERAȚIUNE

LA

„BISERICA și ȘCOLA.“

Foia bisericească școlastică, literară și economică.

Cu începutul a nului 1896 deschidem abonament nou la „Biserica și Școla.“

Rugăm pre toți domnii abonenți de până acum, cari doresc a avé foia noastră și pe viitoriu, se binevoiescă a trimite la „Tipografia diecesană“ prețul de prenumerațiune care e:

PENTRU AUSTRO-UNGARIA:

PE UN AN 5 fl. — cr.
„ 1/2 „ 2 fl. 50 cr.

PENTRU ROMÂNIA ȘI STRĂINĂTATE:

PE UN AN 14 franci.
„ 1/2 „ 7 fr.

Sprîjinul moral și material, de care până acum s'a bucurat foia noastră, ne îndreptățește a spera, că și în viitoriu vom fi îmbrățișați de asemenea simpatii căldurose precum și de bunăvoința nestrămutată a On. Public cetitoriu.

Redacțiunea.

Sinódele parochiale ordinare.

După dispuseșiunile statutului nostru organic, în luna lui Ianuarie se întrunesc în fiecare an sinódele parochiale din întreagă Metropolia noastră în ședință ordinară! Obiectul, de carele au a se ocupa sinódele parochiale în ședința ordinară preserisă de legea noastră organică este: esaminarea raportului comitetului și epitropiei parochiale, dezvoltată în interesul prosperării bisericii, școlei și fundațiunilor în decursul anului trecut, — spre scopul, ca obscea crești-

nescă a parochiei să aiba ocașiune a cunoșce ceea ce s'a lucrat în parochiă în decursul anului trecut, de numitele corporațiuni bisericesci.

Și judecând după esperiințele trecutului, credem, că comitetele și epitropiele parochiale după împrejurări și după posibilitate și-au împlinit datorința. Situațiunea grea, în carea am intrat în timpul din urmă însă cere fără îndoielă dela toți factorii, cari au o rolă activă în biserică o activitate mai intensivă, o activitate, prin carea să putem face față cu deplin succes situațiunii grele, în carea ne găsim. De lipsă este astăzi adecă mai mult de cât ori când, ca să gândim, și se combinăm cu toții asupra mijloacelor, prin cari pre de o parte să asigurăm în măsură tot mai mare viitoriu bisericii și școlei noastre, precum și pre de altă parte să ajutăm, și promovăm cu mai multă înlesnire dezvoltarea poporului nostru în spirit creștinesc pre toate terenele vieții.

Spre a satisface trebuințelor dîlnice și viitoare ale poporului nostru de lipsă este adecă, ca organele administrative bisericesci din parochiă: comitetele, epitropiele și sinódele parochiale să-și îndrepteze atențiunea cu totă îngrijirea, ce o reclamază timpul, în carele trăim, asupra următoarelor împrejurări, și anume: se îngrijescă:

1. Pentru o mai bună administrare a averilor bisericesci și școlare, precum și pentru crearea de fonduri noué, din cari după timp se-se potă dota preoții și învățătorii nostri, și în genere se-se potă sustine organismul bisericii și școlei noastre în fiecare parochiă, — fără să mai fiă trebuință a recurge la eiectări noué de bani pre credincioși.

2. Pentru o mai lesniciosă, și mai succésă funcționare a școlei noastre confessionale prin îngrijirea, ca școla, cuotidiană și școla de repetitiune să fiă frecventată regulat de toți pruncii obligați prin lege, precum și prin îngrijirea, ca în tot locul învățătorii nostri să-și primescă salarele regulat, și apoi prin îngrijirea și controla, ca școlele noastre în tot locul să-și dea tributul în cadrul pretins de planul

de învățământ și de spiritul bisericii noastre naționale.

3. Pentru o mai bună îngrijire, ca poporul să înainteze în credință prin susținerea și activarea dătinelor și așezămintelor religioase ale sfintei noastre biserici.

Am greși neapărat, dacă am cuteza, să negăm, încât pentru trecut, organelor și corporațiilor noastre din parochiă aceste îngrijiri. Din contră repețim, că după putință și împrejurări aceste corporațiuni în genere și-au făcut datorința.

Astfelu este însă făcut omul, ca intru a face binele și cele bune să nu fiă nici odată mulțămît, și să dorască totdeauna a face mai mult. Asupra acestui mult ținim noi de astă dată a atrage atențiunea corporațiilor noastre din parochiă, chiar acum la începutul anului. Voim adevă, ca prin o nimenită și succésă activitate a acestor corporațiuni să-se dea un impuls mai însemnat la întărirea sântului de pietate creștinăscă — ortodocșă în popor. Și acésta o dorim, și o cerem chiar din motivul împrejurărilor și grelei situațiuni, în carea ne găsim.

Sântem, și ne găsim în fața unei situațiuni grele și a unor împrejurări, cari nu sânt favorabile bisericii și școlei noastre confesionale.

În fața acestei situațiuni neapărat trebuie să-ne marcăm și definim o bună și nimerită liniă de conduită; ér acésta nimerită și succésă liniă de conduită nu ni-o pôte da, decât numai ținuta marcată prin dezvoltarea istorică a bisericii noastre și a poporului român.

Au fost în multe rinduri în trecutul nostru zile din cele mai viforose și din cele mai grele; și bătăniei nostrii s'au sciut afla totdeauna și între tôte împrejurările, pentru că au ținut sus și tare de dătinile noastre religioase și naționale.

Faptul acesta il-reamintim și de astă dată sinódelor noastre parochiale, Dorim și cerem, ca tot ceea ce se lucrăză în sinul acestor corporațiuni să fiă în deplină consonanță cu dezvoltarea istorică a bisericii și poporului român și cu instituțiunile canonice positive ale sfintei și ortodocșei noastre biserici.

La acestea mai adaogem apoi încă o împrejurare, și anume: fiecare adunare și întrunire bisericească menită este după dispusețiunile și intențiunea legii noastre organice ca să-ne apropiie, și să-ne înfrățescă unul cu altul. De acésta apropiere și înfrățire a noastră unul cu altul este astăzi trebuință mai multă, decât ori când altă dată, pentru că multe sânt necazurile și greutățile noastre în timpul de față; ér aceste necazuri și greutăți tôte le vom pôte învinge, — luptând cu toții în spiritul dragostei evanghelice pentru înaintarea și promovarea causerlor mari ale bisericii noastre naționale și ale poporului nostru.

Mici divergințe de păreri au fost, și pôte că vor fi totdeauna între noi. Aceste mici divergințe, nu este lucru nici creștinăsc, nici cuviincios, ca să-se resămă, și să-se ridice la valóre în cestiunile mari,

cari privesc dezvoltarea și viitorul bisericii și poporului nostru.

Biserica română în luptă cu protestantismul.

I. Lățirea protestantismului în Transilvania și Ungaria. Învățăturile propagate de Luter în Germania și de Ioan Calvin în Elveția s'au lățit încă în cele dântăi decenii după ivirea lor și în țările locuite de Români: în Transilvania și Ungaria; și lățindu-se aceste învățături și în țările locuite de Români au străpus biserica română într'o aprigă luptă, carea a ținut aproape două veacuri. Causele, cari au promovat lățirea protestantismului în Transilvania și Ungaria sânt cu mică deosebire tot acelea, cari au produs protestantismul și în Germania și în Elveția, și anume: nemulțămirea cu guvernul bisericii apusene, tendența de a introduce limba națională a poporilor în biserică și tendența de a pune mâna pre averile, cari se găseau în mâna bisericii apusene. Reformațiunea s'a introdus mai întâi în Transilvania prin sașii din Ardeal.

Sașii din Transilvania sânt un popor mic la număr astăzi cam în număr de 160—170.000. Ei sânt aduși de către regii Ungariei ca coloniști din Germania cu începeră din secolul al doispredecelea și până în secolul al patruspredecelea, și au fost așezați în diverse regiuni ale Transilvaniei pre lângă cele mai favorabile condițiuni, cuprinse în privilegiile lor date de regii Ungariei, cari privilegii s'au inarticulat mai târziu și în legile fundamentale ale țării. Sașii importați din Germania s'au ocupat în orașe cu industria și cu comerțul; dar ca ómeni aparținători unei rase însemnate din Europa au întreținut totdeauna și până astăzi o legătură puternică cu patria lor mamă: Germania, — atât prin legăturile lor de industrie și comerț, cât mai cu seamă prin faptul, că sașii fruntași din Transilvania trimiteau pre fii lor, să-și facă studiile în Germania.

Prin acésta legătură susținută de sașii din Ardeal cu Germania s'au propagat încă din început învățăturile lui Luter în Ardeal. La anul 1519, adevă la doi ani, după revoluțiunea înscenată de Luter în Germania în contra bisericii apusene neguțători din Sibiu venind dela tîrgul cel mare din Lipsca aduseră cu sine printre mărfurile lor și cărți de ale lui Luter, cari le cetiră cu mare plăcere toți sașii, căți scieau carte mai multă, ér dela sași le apucară și cărturarii magiari.¹⁾

¹⁾ Veđi Georgiu Barițiu catechismul calvinesc impus de Georgiu Rakóczy I, și II.

Prin aceste cărți s'a inițiat propoganda învățăturilor protestantismului în Ardeal mai întâi în secret, ér după aceea publice și cu tótă rezoluțiunea; și luând lățirea protestantismului dimensiuni tot mai mari în Transilvania, regele și dieta Ungariei la anul 1523 enunțară prin lege, că toți cei ce profesază ideile lui Luter sânt condamnați la mórte și la pierderea averilor. În 2 Maiu 1523 regele Ungariei Ludovic II. scrie însuși senatului din Sibiiu, — înfruntându-l și amenințându-l, pentru că suferă, ca blasfemiile lui Luter să fiă citate și ascultate; și îi-demândă tot de odată, ca atât în Sibiiu, cât și pre la sate să calce casele ómenilor, și adunând scrierile lui Luter să-le arđă pre tóte, în piața publică, și să proclame din nou, că lectura cărților luterane va fi pedepsită cu confiscarea averilor. Senatul terorizat a și confiscat multe cărți luterane, cari au fost date flacărilor în piața cea mare din Sibiiu prin gâde; dar efectul produs prin acéstă dispusețiune a produs tocma rezultat contrar ²⁾

Astfeliu de măsuri de a-se opri lățirea Luteranismului s'au luat de regele Ludovic II. și de dieta țerii și în anii următori. Așa amintim, că dieta din 1525 decretă din nou în terminii cei mai aspri pedépsa cu mórte pre rug și confiscarea asupra tuturor acelora, cari profesază învățăturile lui Luter, cari acum erau lățite nu numai la sașii din Transilvania, ci în urma slăbiciunii curții regale și a certelor de partid se lățiseră și la slovacii și magiarii din Úngaria. Acéstă lege s'a și executat în câteva casuri în Ungaria; în Transilvania însă în urma stărilor disolate politice de atunci nu s'a putut esecuta. Sașii din Ardél folosind aceste stări disolate și mai cu seamă scirea, că Sultanul Soleiman I se apropiă cu óste mare încontra Ungariei pășiră pre față și cu tótă rezoluțiunea întru lățirea învățăturilor lui Luter, și întru întemeiarea unei biserici naționale reformate, — ceea ce le și succese atât în vederea catastrofei dela Mohaciú întemplate la 29 August 1526 cât și în urma resbelului civil erupt după acéstă catastrofă între pretendenții la tronul Ungariei Ferdinand I. și Ioan Zapolya.

După modul, în carele s'a lățit luteranismul între sașii din Sibiiu și din părțile Sibiiului s'a lățit și în Brașov și în alte comune săsesci. Causa acestei lățiri scriitorul sas, G. D. Teutsch, đice, că a fost nemulțămirea comunelor săsesci cu ținuta clerului romano-catolic, ivită încă de pre la anul 1483³⁾

²⁾ Baritiú opul citat. — ³⁾ Geschichte der Siebenbürger Sachsen für das Sächsische Volk.

Va fi contribuit de sigur și acéstă nemulțămire la lățirea luteranismului. În faptă însă, credem noi, că adevératul motiv a fost: tendența sașilor de a-și apéra individualitatea națională și a poté întreținé legături cu Germania. Apostolul lățirii luteranismului în Brașov a fost Ioan Honterus, bărbat sərbătorit până în điva de astăzi de sașii din Brașov, ca inițiatorul culturii germáne în Transilvania. Honterus a înființat prima tipografiă în Transilvania. În acéstă tipografiă s'au tipărit și cărți românescci, așa: în anul 1559 s'a tipărit din ordinul magistratului din Brașov catechismul lui Luter tradus în limba română, la anul 1562 cele 4 evanghelii cu scop „ca popii valachi să-le cetéscă și înțelegă, pentru că este mai bine a vorbi la popor cinci vorbe, cari săle pricépă, decât đece mii în limbă streină, carea nu o pricepe.”⁴⁾

Aceste cărți le-au tipărit luteranii cu scop, ca să atragă pre români la luteranism, precum o-au încercat acéstă sașii luterani prin discussiuni și correspondențe întreținute cu membrii de ai clerului și cu alți cărturari de ai românilor.

Tóte aceste încercări însă au rămas fără de nici un rezultat. Acest nesucces luteranii sași il atribue nepriceperii clerului și poporului român.⁵⁾ În faptă și în adevér însă nu este astfeliu, — deórece sciința și cunoscințele nu se propagă numai prin cărți, ci se propagă și prin graiu viu și prin tradițiunile religiose și naționale. Și pre acest teren clerul și poporul român a sciut totdeuna, cât timp n'au avut cărți să-și ajute, dóră ca nici un alt popor. Dovadă despre acéstă ne servește faptul, că și astăzi avem încă însemnate bogății literare în gura poporului, cari încă nu sânt scrise. Și deci adevérul este, că dacă poporul nu s'a abătut dela credința sa strămoșescă prin scrieri tendențiose luterane, motivul a fost, că adevérurile religiunii ortodoxe au fost totdeuna adênc imprimate în inima acestui popor.

Fenomenele afective sau emoționale.

— Studiu psihologic. —

Sentimentele.

I. Caracteristica și divisiunea sentimentelor.

Ființa sentimentelor. Sub numirea de *sentimente* cuprindem toate stările psihice, cari conțin grade și nuanțe de *placere* sau de *neplacere*. Sentimentele *însoțesc* senzațiunile, reprezentațiunile și combinările acestora.

⁴⁾ Teutsch opul citat.

⁵⁾ Veđi Teutsch opul citat.

Ele se pot produce sau deodată, sau în urma unor a-nume fenomene de cunoștință. De ex. când privesc o „floare,” se produce în mine, pe lângă senzațiunile de „culoare,” „miros,” șcl., și un sentiment de plăcere; când aud „o cântare,” reprezentația despre ea poate să fie însoțită de sentimente de plăcere ori de durere, șcl.

Starea de plăcere. Plăcerea este acea stare psihică, ce desvoltă energia activității organismului nostru; ea se însoțește și se urmează de o *sporire de vitalitate*. Plăcerea este deci o stare, pe care omul *ține* de a o căuta, păstra și mări. De ex. gustarea unei mâncări bune, mirosul plăcut într-o grădină de flori, pipăirea unui obiect neted, de ex. a unui glob de fildeș, vederea unei câmpii primăvara, șcl.

Starea de neplăcere. Neplăcerea sau durerea este starea psihică opusă plăcerii. Ea *deprimă energia și diminuează puterea de viață* corporală și sufletească. Deci neplăcerea *ține* de a o evita și de-părta dela noi. De ex. privirea unui om bolnav, care se svêcolește în dureri, ne umple și pe noi de durere; asemenea ne sînt „neplăcute:” zilele neguroase de eamnă, foamea, setea, șcl.

Punctul de indiferență. Acel moment psihic, în care nu avem nici sentimente de plăcere, nici sentimente de neplăcere, de intensitate apretăabilă, se zice: *punctul de indiferență*. Dealtminteri, interiorul nostru nu e nici odată absolut liber de stări emoționale, cari oscilează încoaci și încolo, preste punctul de indiferență, acuși în direcție *positivă*: cătră starea plăcută, acuși în direcție *negativă*: cătră starea neplăcută.

Comparația sentimentelor cu fenomenele de cunoștință. Pe când senzațiunile și reprezentațiunile totdeauna se raportează la anumite însușiri ale obiectelor externe pe atunci sentimentele se țin pur numai de eul nostru, adecă plăcerea ori neplăcerea ne ating exclusiv numai pe noi. Pe când senzațiunile, reprezentațiunile și combinările acestora sînt fenomene obiective: pe atunci sentimentele sînt stări curat subiective.

Speciile sentimentelor. Sentimentele se pot divisa în două clase principale, și anume: 1) *sentimente sensuale*, cari însoțesc senzațiunile diferitelor sensuri, de ex. plăcerea ori neplăcerea ce însoțește senzațiunile de colori, sunete, odoruri, gusturi, șcl.; 2) *sentimente intelectuale*, cari însoțesc diferitele reprezentațiuni și combinările acestora; ele pot fi mai *inferioare* sau mai *superioare*, după cum relația dintre reprezentațiuni este mai simplă ori mai complicată. Exemple: plăcerea, ce se produce în noi, când aflăm adevărul; displăcerea, ce o simțim, când vedem, că se comite o faptă rea, șcl.

2. Sentimentele sensuale.

a) Caracteristica și împărțirea.

Numele de *sentimente sensuale* se dă tuturor acelor stări de plăcere sau de neplăcere, cari înso-

țesc sau urmează diferitele *senzațiuni* ale noastre, de ex. plăcerea, ce o simțim la vederea colorii cerului, la auzirea unei voci sonore, la pipăirea unui obiect luciu, șcl.; sau de ex. sentimentul de neplăcere, care însoțește supraîncordările mușchilor, șcl. Sentimentele sensuale se pot divisa în trei clase: 1) *inferioare*, 2) *medii*, și 3) *superioare*. În clasa primă intră: sentimentele organice, de temperatură, gustative și olfactive; în a doua: cele tactile și musculare; ear în a treia: cele auditive și vizuale.

b) Sentimentele sensuale inferioare.

Sentimentele organice. În fie-care organ al corpului nostru decurg schimbări continue, și deoarece dela fie-care parte a corpului merg nervi sensibili la organele centrale, prin acești nervi noi luăm cunoștință despre stările organelor noastre. Senzațiunile organice sînt însoțite de sentimente plăcute ori neplăcute, ce se numesc: *sentimente organice*. De ex. bunăstare organică, ce rezultă din o nutrițiune suficientă, din o digestiune ușoară și regulată a nutrimentelor, din o circulație vie a sîngelui, din respirarea liberă a unui aer curat, șcl. Atât starea cât și funcțiunea organelor noastre depinde mai ales dela stările de *compoziție ale sîngelui*, care străbate toate țeseturile corpului, și prin urmare influențează și asupra nervilor. Dacă această stare de compoziție a sîngelui este priincioasă pentru susținerea și desvoltarea organismului fizic, prin influențarea ei asupra nervilor se va produce sentimentul sănătății și al firmității corporale; din contră sentimentul stării morbide, al depri-mării și slăbiciunii fizice, șcl. Acest sentiment, deși nu ne vine la conștiență în fie-care moment, el totuși însoțește procesul vieții *în continuu*, și de aceea se și numește: *sentimentul general* sau *sentimentul vieții fizice*.

Sentimentele de temperatură. Senzațiunile termice asemenea sînt însoțite de sentimente mai vii ori mai debile. Toate gradele de temperatură provoacă în noi plăcere sau durere, de ex. căldură moderată provoacă sentimente plăcute, frigul sentimente neplăcute.

Sentimentele gustative. Sentimentele, cari însoțesc senzațiunile gustative, atêrnă mai ales dela intensitatea acestor din urmă. Gustul dulce, dacă este slab, sau cel puțin nu-e intensiv, devine neplăcut. La amar se întâmplă întors; acest gust apare mai plăcut, dacă perde din intensitatea sa. Gustul acru ne place în diferite grade de intensitate, numai acru foarte tare este neplăcut. Sentimentele, cari aparțin la resortul gustului, sînt foarte relative și supune la mari variațiuni. De ex. unuia îi place gustul dulce, altuia nu, șcl.

Sentimentele olfactive. Ne place mirosul florilor și al unor substanțe aromate, înse la aceste sentimente decide mult calitatea organelor olfactive, precum și obicinuirea. Preste tot, ne plac odorurile până la acel grad, unde intensitatea lor irită prea tare nervii olfactivi. Contrarul odorului este neplăcut pe toate gradele de intensitate.

c) Sentimentele sensuale medii.

Sentimentele tactile. Sentimentele, cari corespund senzațiunilor tactile, se produc în multe cazuri de

ex. când atingem un corp neted ca marmora, sau moale ca mătăsa, șcl. O deosebită senzație tactilă este aceea a *gădalatului*, care e cu atât mai intensivă, cu cât atingerea e mai ușoară. Sentimentele, cari însoțesc senzațiile tactile, nu sînt supuse la tranziții atât de repezi, ca sentimentele, ce aparțin mirosului și gustului, de ex. ne place nu numai atingerea obiectelor moi, ci și a celor elastice; obiectele netede asemenea produc plăcere, înse ne plac și suprafețele aspre, dacă posed undulațiuni regulate. Când impresiunile tactile influențează cu intensitate mare asupra pelei, atunci ele pot fi, ca de ex. împungerea, tăierea, șcl. însoțite de durere foarte vie.

Sentimentele musculare. Senzațiunile musculare produc plăcere, când forța consumată prin mișcare nu întrece energia acumulată în mușchi, de ex. gimnastica, înotarea, scrima, șcl. În cas contrar simțim neplăcere, de ex. oboseala musculară, șcl. Mișcările *lente* sînt însoțite de sentimente de alinare, și corespund unei stări afective deprimată; din contră mișcările *repezi*, fie chiar și numai ale unui singur organ, provoacă o stare de excitație vie în tot organismul, și corespund unei augmentări a vitalității. De ex. un „mers încet“ se potrivește bine cu sentimentele de întristare, din contră un „mers mai repede“ consună cu sentimentele de curagiu și veselie, șcl. Plăcerile dansului, călăriei, gimnasticeii, șcl. se bazează pe sentimentele, cari însoțesc exercițiul mușchilor.

d) *Sentimentele sensuale superioare.*

Sentimentele auditive. Sunetele *înalte* produc sentimente de veselie, de bună dispoziție; pe când cele *afunde* deșteaptă sentimente de serioșitate și întristare. Sunetele *de mijloc* corespund cu o stare afectivă liniștită.

Influența calității sunetului se modifică prin *ritm*, și anume: ritmul lent provocă serioșitate, ear cel repede învioșază pe om. Ce atinge influența *timbrului musical*, observăm, că un ton fundamental fără energie, însoțit de niște tonuri armonice nu tocmai în alte, ca de ex. la orgă, dă un timbru, ce însufă serioșitate, evlavie, șcl; din contră, dacă armonicele sînt mai înalte, timbrul provoacă sentimente de veselie, de pasiune. Preste tot, *instrumentele cu corzi* exprimă mai bine sentimentele line și profunde fie de veselie ori de întristare, decât instrumentele cu vînt. Aceste din urmă, cu excepția flautei, toate deșteaptă în om stări de neliniște și iritație. Zgomotele peste tot nu ne plac, decât numai în anumite condiții, mai ales când nu posed intensitate mare, de ex. duruitul unui mori, fluieratul unui tren *în depărtare*, șcl.

Sentimentele vizuale. Lumina *moderată* produce sentimente plăcute, *întunericul* neplăcute. Diferențele *colori* provoacă impresiuni diverse. Colorile, cari posed un grad mai mare de *saturație*, ne fac serioși; pe când cele deschise ne *înseninează*; de

ex. *purpurul* corespunde demnității maiestooase, *roșul* are un ton de veselie, șcl. *Negrul* este culoarea doliului, *albul* a inocenței, a blîndeței. Dintre colorile spectrale *roșul*, *portocaliul* și *galbenul* au efect *excitant*, ear *albastrul*, *indigo* și *violetul* efect *calmant*. Cele dintăi se numesc și: *colori calde sau positive*, ear cele din urmă: *colori reci sau negative*. În seria colorilor *verdele* ocupă un loc intermediar; efectul seu nu este nici excitant, nici calmant, ci are o nuanță neutră. Efectul excitant al colorilor calde e cu atât mai mare, cu cât ele sînt mai închise. Din contră, colorile reci au influență alinătoare cu atât mai mare, cu cât sînt mai deschise. *Surul* este culoarea stării afective indifferente.

e) *Dependența sentimentelor sensuale dela starea totală a conștiinței.*

Influența, ce o exercită *starea totală a conștiinței* asupra senzațiunilor, atîrnă dela următoarele condițiuni.

Durata senzațiunilor. Aceasta are influență hotărîtoare asupra sentimentului sensual. Fie-care senzație cauzată prin excitațiuni tari, dacă durează timp mai îndelungat, perde din intensitatea și calitatea sa. De altă parte, dacă excitațiile moderate se aplică sub durata unui timp determinat, se produce *sumațiunea* efectelor lor. Tocmai de aceea sentimentul nici odată nu rămîne timp mai lung la o înălțime constantă, ci oscilează între plăcere și neplăcere când excitațiunile se mențin egale. De ex. dacă o durere oare-care ține timp mai îndelungat, ea se apropie de punctul de indiferență, căci receptivitatea pentru iritațiuni se tîmpește gradat; din contră, o senzațiune împreunată cu sentimente de plăcere, se poate transforma într'un sentiment de neplăcere, dacă sensibilitatea individuală se mărește prin repetarea iritațiunii. În fine, energia fie-cărui sentiment se *augmentează* prin sentimentul său opus, și scade *cătră* punctul de indiferență, când conștiința stării contrastante devine mai palidă. De ex. recovalescentul simte cu plăcere mai vie senzațiunile despre starea normală a corpului său, decât individul, care în continuu e săuătos, șcl. șcl.

Asociațiunea cu reprezentațiunile *curante*. Asupra sentimentelor sensuale mai influențează și asociațiunea senzațiunei respective cu reprezentațiunile, cari obvin adesea în conștiință. Asociațiunea de regulă întărește sentimentul, care se adaugă senzațiunei simple; dar ea nici-odată nu poate să fie cauza directă a sentimentului. De ex. senzația despre „culoarea verde“ prin asociațiune revoacă în conștiința noastră reprezentațiunile „pădurei“, „cîmpului“, șcl., și apoi de aci vine, că „verdele“ deșteaptă în noi ceva din sentimentele, cari însoțesc reprezentațiile despre pădure, cîmp, șcl; doliul se potentează prin vesmintele negre, prin ceremoniile și cântările funebrele, șcl. Influența asociațiunei asupra sentimentelor sensuale se poate observa cu deosebire la sensurile superioare, adecă la vedere și la auz.

Analogiile senzațiunilor. Sentimentele sensuale se mai pot întări și prin anumite *relațiuni*, ce există

între tonurile de sentiment ale diferitelor senzațiuni. Experiența dovedește, că senzațiunile noastre dispărate stau în relații de *afinitate* sau *analogie* unele cu altele. Astfel apar de ex. sunetele afunde analoge cu colorile închise și cu negrul, ear sunetele înalte analoge cu colorile deschise și cu albul. Sunetul ascuțit, de ex. al trompetei, se pare a corespunde cu colorile seriei excitante, cu galbenul și roșul deschis; din contră, timbrul surd, amortit corespunde cu albastrul calmant. Toate aceste analogii se bazează pe afinitatea sentimentelor corespunzătoare; ele sînt de mare importanță la producerea efectelor estetice în pictură, musică, poezie, șcl. șcl. Senzațiunile diverselor sensuri se asociază și se reproduc conform analogiei sentimentelor concomitante. Acest principiu se zice: *legea asociațiunii senzațiunilor analoge*.

Înfluența conștiinței de sine. Asupra sentimentelor sensuale mai influențează, și încă în multe cazuri în măsură mai mare, decât momentele pomenite mai sus, dezvoltarea conștiinței de sine. Când eul devine în stare de a-se distinge pe sine de lumea externă, el va atribui diverselor senzațiuni valoarea mai mare ori mai mică, după cum acestea se raportează la excitațiunii provenite dela obiecte externe sau la astfel de iritațiuni, cari se produc în interiorul corpului nostru propriu. După cum conștiința de sine este atinsă de atare senzație în mod mai nemijlocit, ori mai mijlocit, ori nici decum, așa se vor destepa în noi sentimente sensuale mai vii sau mai palide, sau va lipsi total tonul afectiv al senzațiunilor. De aci se explică faptul, că senzațiunile sensurilor externe, precum sînt de ex. cele vizuale tactile, șcl. nici odată nu provoacă sentimente atât de intensive, ca senzațiile, cari se nasc prin procese fiziologice sau patologice în organele interne ale corpului. Acestea din urmă primesc un grad înalt de vivacitate din cauza raportului imediat, în care ele stau cu conștiința de sine. Astfel de sentimente sînt de ex. sentimentul diferitelor stări de sănătate, de morb, de firmitate, de slăbiciune, șcl. Din combinarea tuturor senzațiunilor despre stările noastre somatice precum știm rezultă: *sentimentul general sau comun*. În fine, sentimentele, din a căror combinare se naște sentimentul comun, sînt factori de mare însemnătate în dezvoltarea *temperamentelor*.

Dr. P. Pipos.

Calendarul Indictului

sau al anului bisericesc 1896 visect dela Domnul și

Mântuitorul nostru Isus Christos,

intocmit pe câte o săptămână cu indicațiuni tipiconale privitoare la slujbele dumnezeiești și cu alte însemnări folositoare creștinilor ortodocși.

Luna lui Ianuarie (Gerariu.)

are 31 zile. Ziua are 10 ore, noaptea are 14 ore.

Septemăna a 34-a după Rusalii. Glasul dominant 8.

8

Luni. — Pomenirea prea Cuviosului p. nostri Gergie Hozevitul și Chir archiepiscopul Constantinoplei; a prea cuvioasei Dominica; a sftului Emilian Attic patriarhul; a sftilor M-nici: Iulian, Vasilisa și a celor împreună cu dănsii, Carterie, Teofil diaconul și Eladie mireanul. (După prăznuirea Botezului Dlui.)

Tipic. Săvârșim totă slujba din Mineiu: Stihiri de sera gl 4 și gl 4 cu gl 1. Stihovna însuși gl 6 cu gl 2

Troparele gl 8. La Utrenie: Sedelnele gl 4 și gl 8. Ps 50. Canónele gl 2. Condacul gl 4 (Sedelna gl 4) Sfétilna Stihovna însuși gl 2. Liturgia obicinuită.

9

Marți. — Pomenirea sftului M-nic Polieict și a prea cuv. p. nostru Eustratie făcătorul de minuni. (După prăznuirea Botezului Dlui.)

Tipic. Stihiri de sera gl 8 și gl 1 cu gl 1 și gl 2: Stihovna însuși gl 6 cu gl 4. — La Utrenie; Sedelnele gl 4 și gl 8. Ps 50. Canónele gl 8. (Sedelna gl 5) Condacul gl 4. Sfétilna. Stihovna însuși gl 6. Liturgia după obicei.

10

Miercuri. — Pomenirea celui dintru sfti p. nostru Grigorie Nissis eppul; a prea cuv. p. nostru Domețian eppul Meletinei; a sftului Marcian preotul și Amon. (După prăznuirea Botezului Dlui.)

Tipic. Stihiri de sera gl 5 și gl 1 cu gl 4. Stihovna însuși gl 2 cu gl 4. Troparele gl 4. — La Utrenie: Sedelnele gl 3 și gl 4. Ps 50. Canónele 1. Condacul gl 2. (Sedelna gl 1) Condacul gl 1. Sfétilna. Stihovna însuși gl 2 cu gl 1. — Liturgia obicinuită. (Di de post)

11.

Joi. — Pomenirea prea cuv. p. nostru Teodosie chinoviarchul și dascălul pustiei; a sftilor Teodor, Agapie archimandritul, Mair, Vitalie și a sftei Eupraxia. (După prăznuirea Botezului Dlui.)

Tipic. Cântăm tóte din Mineiu: Stihiri de sera gl 5 cu gl 2. Intrare, Prochimenul țilei (Paremiile dela înțelepciune lui Solomon) Stihovna însuși gl 4 și gl 8. Tropariu gl 8. — La Utrenie: Sedelnele gl 4 și gl 5. (Polieleu cu Antifon și Prochimen Evangelia dela Mateiu etc.) Ps 50. Catavasiile Botezului Dlui: „Umblat-au Israel prin valul cel învăluit al mării...” șcl. cu Măritórea Născótoarei. (Condacul gl 8) Sfétilna. Laudele mari gl 5 cu gl 2. Măritórea mare gl 2 cu Tropariul sftului. — Liturgia obicinuită (Evangelia dela Luca).

Alte însemnări. Pătrariul prim al Innei ☾ la 3 ore 48 m. dimineța.

12.

Vineri; — Pomenirea sftei M-nițe Tațiana; a sftilor M-nici: Petru Avesalamiteanul, Mertie, 8 M-nici dela Nicea, Teodor din Evhaita și Alecsandru, a sftei M-nițe Eutalia și a cuvioasei Theodora cea din Alecsandria; a cuv. p. nostru și de minuni făcătorul Ilie. (După prăznuirea Botezului Dlui.) Di de post

Tipic. Stihiri de sera gl 2 cu gl 5. Stihovna gl 6. Tropariul gl 4. La Utrenie: Sedelnele gl 4 și gl 8, Ps 50. Canónele gl 2. Condac gl 4 (Sedelna gl 1) Sfétilna. Stihovna însuși gl 6. — La Liturgia după obicei.

13.

Sâmbetă. — Pomenirea sftilor M-nici Ermil, Stratonie și Atanasie; a cuv. p. nostru Iocov cel din Nisiva a sftilor Pahomie și Papirin și a sftului proroc Ilie. (După prăznuirea Botezului Dlui.)

Tipic. Slujba sfinților de ađi e îmbinată cu a sftilor din 14 Ian. fiind-că în 14 Ian. se încheie praznicul Arătării Dlui: La Vecernie stihiri de sera gl 4 și gl 8. Stihovnt gl 2 cu gl 8. Tr-pariu gl 4 și gl 1. La Utrenie: Sedelnele gl 3 și gl 4. Ps 50. Canónele gl 4. (Sedelna gl 1 cu gl 4) Condacul gl 2. Sfétilna. Stihovna însuși gl 6 cu gl 8. — La Liturgie ca de obicei.

14.

Duminica vameșului și a fariseului. Încheierea praznicului Arătării Domnului. Pomenirea sftilor cuviosilor părinți ucși în muntele Sinai și a celor 33 părinți ucși la Ranto.

Tipic. Cu Duminica acesta se începe stadiul Triodului. Imbinăm slujba învierii cu a vameșului din Triod.

și cu a praznicului din Mineiu, în următorul mod: La Vecernie: Stihirile învierii gl 1, cu ale Triodului gl 1 și cu ale praznicului Botezului Dlui (caută-le la 6 Ian.) Intrare. Prochimenul zilei. Stihovna învierii gl 1 cu „Mărirea Triodului gl 5 și a praznicului gl 6. Tropariul învierii gl 1 cu al praznicului gl 1. — *La Utrenie*: Tropariul învierii cu al praznicului. Sedelnele învierii gl 1 cu troparele soborului îngeresc. Antifónele și Prochimenul învierii. Evangelia învierii 1. Învierea lui Christos. Ps 50 cu „Mărirea: Ușile pocăinței“ gl 8 (veți în Triod), „Și-acum: În calea Mântuirii...“ apoi Stihul cu Stihirea: „La mulțimea faptelor mele“... gl 6. Catavasiile Botezului Dlui cu Măritórele Născătoare. (Ceea-ce ești mai cinstită) Sfétalna învierii 1 cu a Triodului și a praznicului. Laudele mari: Stihirile învierii, ale praznicului cu „Mărirea Triodului gl 8 și Născetőrea: „Prea bine cuventată ești“ pe gl 1. Măritórea mare gl 1 cu tropariul final. (După încheierea Utreniei se cântă cu „Mărire-Și-acum: Stihirea 1-a Evangeliei.) *La Liturgie*: Fericirile învierii, ale Triodului din pésna 3-a și ale praznicului, pésna a 9-a. După intrare: Tropariul învierii, al praznicului și al hramului, cu Condacul Hramului (dēcă e hramul un sfânt ori sėrbătóre domnescă), al Triodului și al praznicului, őr dēcă hramul e Născetőrea de Dđeu, atunci după Tropare urměză Condacele în următórea ordine: Condacul praznicului, al Triodului și al Hramului. Apostolul și Evangelia Duminecei vameșului și a fariseului a 16-a dela Luca c. 18 st. 10. În loc de Axion cântăm Irmosul praznicului. Pricésna Praznicului.

Alte însēmńuri. Sórele resare la 7:38, ap. la 4:18. ȶiua a crescut în decursul sėptēmănei cu 22 minute.

Val. Magdu.

D I V E R S E.

Sfintirea apei s'a oficiat în biserica catedrală din Arad, ieri în ȶiua Botezului Domnului cu solemnitatea îndatinată prin Pré Sântia Sa Părintele Episcop al Aradului Ioan Mețianu, asistat de preotímea din localitate — după sėvėrsirea sintoniei liturgii în fianta de față a unui public numeros.

* *Felicitări de anul nou.* În ȶiua anului nou 1896 s'au prezentat la Pré Sântia Sa, părintele Episcop al Aradului Ioan Mețianu, membrii consistoriului eparhial, corpul profesoral dela seminariul diecesan, inteligința română din loc și mulți fruntași din popor; — mai departe corpul ofiteresc dela armata cesaro-regescă și cea pentru apėrarea țerii, aflători în garnisónă în Arad — sub conducerea domnului general, baronul Spiegelfeld, precum și șefii tuturor autorităților din Arad, — dorind Pré Sântia Sale: an nou fericit.

Asociându-ne și noi acestor felicitări, rogăm pre Dumneđeu, ca sė-i dăruiască Pré Sântiei Sale viață îndelungată, însoțită de sântate deplină întru mulți fericți ani!

* *Adunarea generală* a „Asociațiunei naționale aradane pentru literatura și cultura poporului român“ s'a ținut Dumineca trecută sub presiul Prea Sântiei Sale, părintelui Episcop al Aradului Ioan Mețianu. În această adunare generală s'a luat în general și în special la cunoscință raportul direcțiunii despre activitatea desvoltată în interesul asociațiunii în decursul anului trecut și s'au ales biroul și membrii în direcțiunea asociațiunii pentru anii următori.

* *Serbarea patronului seminariului diecesan din Arad.* Ieri sėra la 6 ore, în presėra sintoniei sėrbătóri a sfântului Ioan Botezătorul, patronul seminariului diecesan din Arad, s'a ținut sėrbătórea scolastică îndatinată în sala cea mare a seminariului diecesan, fiind de față corpul profesoral și elevii institutului, precum și un public ales și numeros. Cu această ocaziune directorul seminariului, protosincelul Augustin Hamsea, a ținut discursul festiv, în carele espuse însēmńătatea și valórea, ce o are sfântul Ioan Botezătorul întru promovarea disciplinei creștine, őr corul seminariului esecută mai multe cântări religioșe!

* *„Telegraful Român“ din Sibiu,* din incidentul intrării sale în anul XLIV, adresěză cãtră publicul român un cãlduros apel, prin carele îl invită a-se grupa și a sprijini direcțiunea acestei foi inițiată de întemeietóriul ei, nemuritorul Episcop Andreiu baron de Șaguna, și susținută cu tótă cãldura de bărbații nostri grupați în jurul acestei foi. Din acest cãlduros apel înregistrăm aici următórele:

„Nori grei se ridică asupra orizontului bisericii nóstre.

„Avem trebuință de interesare generală, de sprijin binevoitor.

„Facem deci din nou apel la preotímea și învățórima nóstră, ca sė-ne dea sprijinul posibil moral și material, și atunci vom poté resista tuturor încercărilor de a-ne împedeca în desvoltarea nóstră firescă, în mersul nostru cultural.

„Când vom fi toți pentru unul, și unul pentru toți, nici porțile iadului nu vor poté isbuti asupra nóstră.“

* *O mare uscată de jumătate.* Marea-Caspică scade ca și lacul Aral. Mărei-Caspice în secolul de față i-s'a micșorat estensiunea cam cu 10.000 kilometri pătrați. Marele geograf rus Venakoff, cu ptivire la această ȶice, cã ar trebui, ca riul Don sė se conducă prin canale în Volga, ca astfel sė se sporescă apa în Marea-Caspică.

* *Armata uniunei americane.* Legile din 1869 și 1870 statoresc contingentul armatei permanente la cifra de 25.000. De present însă contingentul nu e complet. În statul maior sunt 432 oficieri; la trupele de proviant 58 oficieri și 485 feciori; la geniu 121 oficieri și 500 feciori; cavaleria constă din 10 regimente cu 432 oficieri și 6050 feciori; artileria din 230 oficieri și 3675 feciori; infanteria din 25 regimente cu 877 oficieri și 12.125 feciori. Douė regimente de cavaleriă și douė de infanterie sunt compuse din indiani. Afară de aceasta armată regulată, după ce fie-care stat își are și miliția (honneveđimea) sa proprie, și după-ce fie-care cetățean între 18—44 ani este tot-odată și soldat, — întregă armata uniunei americane constă din nouė milioane.

* *Sicriu de hãrtie.* Technischei moderne i-a succedea deja a pregăti de așa hãrtie, încât poți face din ea tóte obiectele, din cari au lipsă ómenii viețuitori. Sunt óle făcute din hãrtie, au edificat case din hãrtie și nu numai un vapor strãtaie undele oceanului, care e construit cu tóte părțile lui diu hãrtie, ba sunt în America chiar și cupee la drumul ferat făcute din hãrtie. După cei vii

au venit rëndul la cei morți. In timpul mai nou pregătete și sicriuri din hârtie. In New-York s'a ridicat prima fabrică, în care se fac sicriuri din hârtie după diferite stiluri și cari au formă întru toate ca cele de lemn.

Recomandă o fôie nemțescă — dacă preste tot sunt recomandabile sicriele — acêsta specie de sicrie, fiind cu mult mai ieftine, ca cele de lemn.

* *Originea tutunului.* O legendă arabă descrie originea tutunului astfeliu: Profetul eșind odată la câmp, a dat preste un șerpe, ce era aprôpe înghețat de frig. Profetului i-s'a făcut milă de biata jivină, l'a ridicat la sine și l'a încălțit. Când șerpele și-a venit în fire, a grăit astfeliu:

— Dumneșcescule profet, crede-mă, că acum te voi mușca.

— Pentru ce? a 'ntrebat profetul.

— Pentru că neamul têu persecută și ucide neamul meu.

— D'apoi neamul têu nu pôrtă și de și rêsboiu de pustiire contra neamului meu? Ș'apoi cum și poți fi atât de nerecunoscătoriu și cum poți uita așa de 'ngrabă, că și-am mântuit vieați?

— În lume nu există recunoștință, a răspuns șerpele, și dacă eu acum te cruț, atunci tu, ori altul ôre care din neamul têu odată totuși mă va ucide. Pe Allah ști dic, că te mușc.

— Dacă pe Allah dîci, eu nu voiesc să fiu cauza la aceea, ca tu să-ți calci jurământul, a dis profetul și și-a întins mâna spre gura șerpelui.

Șerpele l'a mușcat, dar' profetul a supt rana cu buzele și a scuiat veninul jos pe pământ. Êr în locul scuiatului a crescut îndată o buruienă, carea a împreunat în sine veninul șerpelui și milostenia profetului.

Ômenii îi dic acestei buruiene tutun.

* *Cel mai accelerat vas maritim* este „Columbia,” vaporul de resboiu al Statelor-Unite din America. Acest vapor a circulat după sêrbările dela Kiel mai multă vreme pe apele europene și abia cu finea lui August a plecat acasă din portul Southampton la New-York. Acêstă colosală distanță peste Marea Atlantică vaporul Columbia a parcurs-o în timp de 6 zile, 23 ôre și 49 minute. În decurs de 1 ôră a parcurs relativ 29.5 Kilometri. Au obvenit însă casuri, când Columbia a traversat marea cu o acceleritate de 40.75 Kilometri pe ôră, va se dîcă cu acceleritatea unui tren accelerat. Notoric este, că călătorilor de pe vapor li se pare pe apa neefârșită că stau în loc, pe când ei în realitate sbôră pe luciul mării. Apoi mai miră-te că ameteșc și cad morboși de bôla maritimă!

„Victoria” institut de credit și economii, societate pe acții. Sediul: Arad, casa proprie, calea Archiducelui Iosif Nr. 2. (vis-à-vis de casa orașului) — Întemeiat la 1887. — Capital de acții: fl. 300.000; Fond de rezervă: fl. 90.000. — Depuneri: fl. 800.000: Circulația anuală fl. 14.000.000. Primeșce depuneri spre fructificare, după cari solvesce 5% interese fără pri-

vire la terminul de abdicere. Darea de venit după interese încă o solvesce institutul separat. După starea cassei, depuneri până la fl. 1000 se restituiesc îndată la prezentarea libelului fără abdicere. Depuneri se pot face și redica și prin postă și se efectuesc momentan după sosirea comandai. — Direcțiunea institutului.

CONCURSE.

Pentru deplinirea postului învățătoresc dela școlă rom. gr. or. din comuna Săn-Nicolaul-mic, protopresbiteratul Lipovei, devenit vacant prin pensionarea fostului învățător Blasiu Codrean; se escrie concurs cu termin de 30 de zile dela prima publicare în „Biserica și Școlă.”

Emolumintele anuali împreunate cu acest post sunt: 1) Cuartir liber în edificiul școlii, constător din 2 odăi, culină, cămară, grajd și colnă cu grădină de legumi; 2) în bani gata 400 fl.; 3) 8 sșênjini de lemne, din care are a se încălzi și sala de învățămēt, în preț de 96 fl.; 4) una grădină estravilana cu un venit anual de 5 fl.; 5) pentru scrip-turistica 5 fl.; 6) pentru conferințe 6 fl.; 7) la funcțiunile religioșe, unde va fi invitat pentru fie-care cas 50 cr.

Recurenții, cari doresc a ocupa acest post, sunt avisați, ca recursele lor, instruate conform dispozițiunilor legale în valôre, din care se fie evident, că pe lângă examenul de calificațiune, și din limba maghiară, au exsolvat cel puțin 4 clase gimnasiale, reale, ori civile, și adresate comitetului parochial din Săn-Nicolaul-mic, se le subascernă Reverendissimului Domn Voicu Hamsea protopop și inspector școlar în Lipova (B. Lippa), până la terminul susindicat, precum și a se presenta în vre-o Duminecă, ori sêrbătore în St-biserică din Sânt-Nicolaul-mic spre a-și arêta desteritatea în cântare și tipic.

Sê notează, că vor fi preferiți aceia, cari pe lângă condițiunile indicate mai sus, vor dovedi și desteritatea în musică, spre a putea instrua și conduce corul bisericesc.

Săn-Nicolaul-mic 26 Dec. 1895.

Comitetul parochial.

În conșelegere cu mine: VOICU HAMSEA m. p. protopop și inspect. școl.

—□—

Sê escrie concurs pentru deplinirea parochiei vacante de clasa a III-a F.-Oșorheiu, cu filia Fughiu, protopresbiteratul Orășni-mari, cu termin de alegere pe 4/16 Faur 1896

Emolumintele sunt:

I. Din comuna matre F.-Oșorheiu:

a) Casa parochială cu intravilanul prețuită în 60 fl.; b) 3¹/₄ jugere catastrale pământ arêtoriu și un fânaț 56 fl.; c) dreptul de pășunat pentru 10 vite 10 fl.; d) birul 12 cubule cucuruz sfârmat 60 fl.; e) dela 40 numeri câte o dî de lucru 16 fl.; f) din stole 45 fl.

II. Din filia Fughiu:

g) Intravilanul parochial computat în 16 fl.; h) 3¹/₂ jugere catastrale pământ arêtoriu și fânaț 65 fl.; i) dreptul de pășunat pentru 5 vite 5 fl.; j) birul 7 cubule cucuruz 35 fl.; k) dela 25 numere câte o dî de lucru 10 fl.; l) din stole 25 fl. — Venitul total face: 403 fl. v. a.

Recursele ajustate conform prescrielor Statutului Org. până la 1/13 Faur 1896, se se trimită subscrisului în Oradea-mare (Nagy magyar-utca 22 sz.) având recurenții a se presenta în sânta biserică din F.-Oșorheiu, spre a-și arêta desteritatea în cele bisericesci.

Comitetul parochial.

În conșelegere cu: TOMA PACALĂ, m. p. protopresbiter.

—□—